

Obr. 1 Pozemok určený pre výstavbu Prehistorického parku Mochovce. V popredí klasicistický kostol bývalej obce Mochovce, v pozadí scenéria chladiacich veží jadrového komplexu. (Foto: J. Košťal) ■ Grounds intended for development of the 'Prehistorický Park Mochovce'. In the front the Neo-classical church of the former Mochovce, in the background the cooling towers of the power station. ■ Grundstück für den Aufbau der Prähistorischen Parkanlage Mochovce. Im Vordergrund die klasizistische Kirche der ehemaligen Gemeinde Mochovce, im Hintergrund Kühltürme des Atomkraftwerkes. ■

Projekt Prehistorický park Mochovce - vznikajúci archeopark na Slovensku

Jozef Košťal Katedra archeológie FF UKF, Nitra

Cieľom príspevku je predstavenie aktuálneho projektu slovenského archeoparku vznikajúceho v Mochovciach (okr. Levice). Na rozdiel od projektov podobného charakteru v zahraničí existuje mochovecký zatiaľ len vo forme zámeru, ktorého realizácia bude našou pracovnou náplňou v nasledujúcich rokoch.

Prvé realizované kroky vedúce k jeho etablovaní (modelovanie terénu, výsadba vegetácie) boli natoľko úspešné, že považujeme za vhodné informovať o projekte bez obáv, že by jeho uskutočnenie nepresiahlo hranice tlačenej papiera, príp. myšlienok jeho tvorcov.

1. Zámer

Zámerom projektu Prehistorický park Mochovce (PPM) je vytvorenie múzea v prírode demonštrujúceho vývoj prehistorickej a ranohistorickej architektúry, funkčnosť výrobných objektov, stavebné a výrobné činnosti podľa aktuálnych poznatkov v odbore.

Základom budúcej prezentácie parku sú štyri základné sídelné areály, z ktorých každý predstavuje jednu časovú a funkčnú entitu (**obr. 1, 2**):

1. Mladšia doba kamenná (neolit)
2. Doba bronzová
3. Doba železná
4. Včasný stredovek

Výber epoch zaradených do parku bol podmienený niekoľkými faktormi. Expozícia má vychádzať z bádania a poznania archeálií z územia Slovenska (rekonštruované objekty v parku budú mať svoje predlohy zo Slovenska), konkrétny výber bol podmienený stavom poznania o konkrétnom časovom úseku.

Takto koncipovaný park by mal vo svojej prezentácii obsiahnuť základné zmeny v charaktere a štruktúre sídel, so zreteľom na technologické postupy a inovácie v architektúre a spôsobe života vôbec. Práve výber spomenutých štyroch základných areálov poskytuje možnosť poukázať na základné vývojové zmeny a ich odraz v materiálnej kultúre.

Park bude zároveň slúžiť aj ako experimentálne centrum, kde bude možné testovať a overovať predpoklady o technologických a funkčných atribútoch archeologických prameňov.

Prezentácia parku a jeho aktivít je jedným z hlavných cieľov celého zámeru. Bude prostriedkom demonštrovania výsledkov archeológie verejnosti a poskytne študentom archeológie, muzeológie a príbuzných odborov možnosť atraktívnej odbornej praxe. Prezentácia PPM sa bude uskutočňovať nasledovnými spôsobmi:

1. Stála expozícia PPM, určená pre najširší okruh návštevníkov EMO. Bude prístupná väčšiu časť roka, aj mimo hlavných prezentačných akcií. Takáto expozícia bude teda obmedzená na prehliadku sídliskových areálov a replík objektov (pasívna prezentácia).

2. Demonštračné akcie pre verejnosť (tzv. dni otvorených dverí). Viacdenná akcia, raz ročne, formou festivalu experienciálnej a experimentálnej archeológie. Súčasťou akcie budú špecializované workshopy, medializácia a výstavy.

3. Viacdňové pracovné sústredenia zamerané na prácu so žiakmi základných a stredných škôl. Ich cieľom bude v spolupráci s učiteľmi vytvoriť príjemné hravé ovzdušie a snažiť sa netradičným spôsobom učiť žiakov chápať vývoj vo formách bývania, výroby a zmien prostredia.

Tým hlavným, naozajstným zámerom projektu je však podnietenie kreativity študentov nášho odboru, ktorého študijná náplň založená na opisovaní seminárnych prác a memorovania faktov potrebných na skúšku odhaľuje svoje slabiny najmä po absolvovaní vysokej školy a nástupe do praxe. Cieľom PPM je naučiť študentov pracovať na zmysluplnom reálnom projekte, ktorý vyžaduje okrem odborných aj manažérske/organizačné schopnosti – to, čo podľa nášho názoru v našom odbore výrazne absentuje.

2. Organizácia

Iniciátorom a koordinátorom projektu PPM je Katedra archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Realizátormi sú UKF v Nitre, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre (SPU) a Slovenské elektrárne, a.s., Atómové elektrárne Mochovce o.z. (EMO). Tripartitná organizácia je výsledkom spoločného stretu záujmov inštitúcií (hľadanie vhodného pozemku študentmi UKF pre svoje zámery, záujem EMO o rekultiváciu svojho okolia a zlepšenie public relations k jadrovej energii), spolupráca s poľnohospodármi, resp. krajinnými inžiniermi bola logickým vyústením potreby vytvorenia parkovej vegetácie na pozemku. EMO sú hlavným investorom projektu.

Obr. 2 Pohľad na plochu PPM zo severu. Zemné násypy členiace priestor na sídliskové areály. (Foto: J. Košťal) ■ View of the grounds from the north. Earthworks divide the space into individual areas. ■ Nordansicht der PPM. Lehmaufschüttungen teilen den Raum in Wohngelände. ■

3. Problémy

1. V súčasnosti sa vo svete dosť výrazne prejavuje kríza archeoparkov, ktorá vyplýva z ich stacionárnosti a veľkých nákladov na prevádzku. Hlavným problémom nie je takýto projekt etablovať, ale udržať v zmysluplnej činnosti, aby bol pre verejnosť prítiažlivý, príp. prinášal očakávané vedecké výsledky. Tieto obtiaže sa prejavili zreteľným posunom k čiastkovým experimentom a experimentom “in situ” na archeologickej lokalite, kde názorová situácia evokuje takúto činnosť. Tieto experimenty reagujú na aktuálnu potrebu testovania nálezovej situácie bez nákladného finančného a organizačného menežmentu.

Aj napriek týmto skutočnostiam sme sa rozhodli PPM inštitucionalizovať uvedeným spôsobom. Vychádzame z predpokladu, že univerzitné pracovisko ako miesto so značným intelektuálnym potenciálom (študenti) je schopné v prípade kvalitnej organizácie generovať nové myšlienky a stimulovať nové a nové činnosti⁽¹⁾. Projekt je samozrejme otvorený pre všetky inštitúcie či záujmové skupiny, ktoré by sa chceli podieľať na výstavbe alebo činnosti parku.⁽²⁾

2. Zdroj finančných prostriedkov je v prípade archeoparkov problémom najväčším, v prípade nášho projektu rozhodujúcim pre zdanlivo neprijateľnú lokalizáciu parku v blízkosti jadrovej elektrárne. Tá v projekte figuruje ako hlavný investor výstavby a prevádzky parku, vychádzajúc v ústrety našim požiadavkám aj v prípade “izolácie” priestoru parku prostredníctvom vizuálnymi bariér a modelácie terénu (**obr. 3**). Nezanedbateľným faktorom je aj vysoká návštevnosť mochoveckého areálu, z ktorej hodláme spočiatku “profitovať” a transparentne sa verejnosti predstaviť.

Obr. 3 Sídliskový areál z doby bronzovej po zemných úpravách před výsadbou vegetácie. (Foto: J. Košťal) ■ BA settlement area before planting. ■ Wohngelände aus der Bronzezeit nach Bauarbeiten vor der Vegetation-Bepflanzung. ■

4. Prehistorický park v blízkosti jadrovej elektrárne?

Záverom si neodpustím pár slov, ktoré som nezamýšľal pôvodne do príspevku zaradiť; negatívne reakcie k relácii archeopark – energetické pracovisko ma však prinútili zaujať stanovisko aj k tejto výčitke (?). Názor, že experimentálne osada, archeopark a pod. v blízkosti betónového gigantu je nezmysel, akceptujem, ale pokladám ho za prejav súkromnej filozofie dotýčnej osoby. Nebol by som však rád, keby bol náš zámer chápaný ako zisťný podnik mladých študentov, ochotných v prípade silného finančného pozadia zájsť až do absurdít – tí, ktorí nás poznajú, vedia, že adekvátny priestor pre naše aktivity sme hľadali niekoľko rokov a až po dlhšom váhaní sme pristúpili na alternatívu, ktorá sa javila najpriateľnejšia, v každom prípade však nie ideálna. Alebo by sa mladí, odchovaní viac na Hlave XXII ako na J. Colesovi, vyžívali v hľadaní paradoxov...?

Summary

The Archeopark Project, Mochovce

The project 'Prehistorický park Mochovce' (Prehistoric Park Mochovce) intends to create an open-air museum, demonstrating development of prehistoric and protohistoric architecture, functioning of workshops, building and production activities according to our current knowledge. The basic structure of the park will be created by four settlement areas, each of them representing one time and functional entity (Neolithic, BA, IA, early Middle Ages). The presentation of the PPM will be done in the following ways: 1 - a permanent exhibition intended for the wider group of visitors to EMO (Nuclear Power Station Mochovce), 2 - Demonstrations for the public - open days, 3 - Several day long working meetings focusing on work with pupils from primary and secondary schools. The main and real aim of the project is to kindle the creativity of students from the Department of Archaeology of the Philosophical Faculty of Konstantin Filozof's University in Nitra. This department is the initiator and co-ordinator of the project. The project is being realised by Konstantin Filozof's University Nitra, Slovak Agriculture University Nitra, Slovak Power Stations Ltd and the Nuclear Power Station Mochovce.

We presume that the University department as a place of a great intellectual potential is capable to generate new ideas and to stimulate new activities.

Projekt Prähistorische Parkanlage Mochovce – ein entstehender Archäopark in der Slowakei

Das Projekt Prähistorische Parkanlage Mochovce (PPM) hat das Ziel, ein Freilichtmuseum aufzubauen, um die Entwicklung der prähistorischen und frühhistorischen Architektur, Funktionalität der Produktionsobjekte, Bau- und Herstellungstätigkeit nach neuen Fachkenntnissen zeigen zu können.

Den Grund des zukünftigen Parks bilden vier Wohngebiete; jeder von denen stellt eine Zeit- und Funktionsentität (jüngere Steinzeit, Bronzezeit, Eisenzeit, Frühmittelalter). Die Präsentation soll folgenderweise verwirklicht werden: 1. Ständige PPM-Exposition für die breiteste Öffentlichkeit (Besucher aus dem Atomkraftwerk Mochovce); 2. Vorführungsaktionen (sogenannte Tage der offenen Tür); 3. Mehrtägige Arbeitseinsätze für Schüler der Grund- und Mittelschulen.

Das Hauptziel des Projektes beruht jedoch auf dem Anregen der Kreativität aller Studenten des Lehrstuhls für Archäologie der Philosophischen Fakultät der Konstantin-Philosoph-Universität zu Nitra. Diese Lehrstuhl ist Urheber und Koordinator des PPM-Projektes. Mit der Realisierung sind die KPU Nitra, Slowakische Landwirtschaft-Universität Nitra (SLU) und Slowakische Kraftwerke AG – Atomkraftwerk Mochovce beauftragt.

Wir kommen aus der Voraussetzung heraus, dass die Universität als eine Arbeitsstelle mit grossem intellektuellen Potential (Studenten) fähig ist, im Fall der Hochqualitätsorganisation neue Ideen zu generieren und neue und neue Aktivitäten zu stimulieren.

⁽¹⁾ Na pôde Katedry archeológie UKF v Nitre pripravujeme otvorenie seminára zameraného na problematiku sídliskových rekonštrukcií a experimentálnej archeológie.

⁽²⁾ Na tejto myšlienke je v podstate založená plánovaná činnosť. Záujem o spoluprácu prejavili krúžky umeleckých kováčov, historických sklárov, na katedre archeológie pôsobí skupinka experimentátorov-kožiarov apod.